

міжрегіональних диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів ефективнішими є заходи, що спрямовані на покращення інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури, створення нових робочих місць.

Бібліографія

1. Гончаров Є. В. **Економічна безпека регіону в системі забезпечення його стійкого соціально – економічного розвитку** / Є. В. Гончаров // Економіка та держава: Міжнародний науково – практичний журнал. – 2011. – № 4. – С. 135 -136.

2. **Статистичний щорічник Рівненської області за 2011 рік** / Головне управління статистики у Рівненській області - Режим доступу: www.rv.ukrstat.gov.ua/.

3. Качала Т.М. **Оптимізація управління процесами забезпечення економічної безпеки регіону** / Т. М. Качала // Збірник наукових праць ЧДГУ. – 2008. – № 9. – С. 45-51.

4. Маргасова В. Г. **Теоретико – методичні основи забезпечення економічної безпеки регіону** / В. Г. Маргасова // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал. – 2011. – №10. – С. 186-193.

5. Третяк В. В. **Програмно-цільовий підхід до забезпечення економічної безпеки регіону** / В. В. Третяк, Т. М. Гордієнко // Регіональна економіка : Науково – практичний журнал. – 2012. – № 3. – С. 34-42.

Рецензент: д.е.н., професор Левицька С.О.

УДК 338.439

Н. П. ЧОРНА

ПЕРЕДУМОВИ ТА ФАКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

У статті обґрунтовано концепцію факторів інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування. Розглянуто питання класифікації факторів інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування і

Чорна Н.П. - к.е.н., доцент Тернопільського Національного економічного університету

проаналізовано їх механізми впливу та структуру.

Conception of factors of innovative development of food stuffs production sphere is grounded in the article. Question of classification of factors of innovative development of food stuffs production sphere is considered and mechanisms of influence and structure of these factors are analyzed.

Ключові слова: продукти харчування, інноваційний розвиток, технології.

В сучасних умовах активного впровадження інноваційних технологій у всіх видах економічної діяльності актуальним стає питання мети та завдань інноваційного розвитку економіки. Очевидно, що впровадження інновацій, насамперед, має на меті максимізацію прибутку шляхом збільшення ефективності як виробничих процесів, так і управління ними. Водночас, зважаючи на постійне посилення соціально-орієнтованого вектору економічного розвитку, вагомого значення набуває також соціальна функція інноваційної діяльності, яка полягає у вдосконаленні забезпечення різнорівневих і різнопланових потреб суспільства. У комплексі суспільних потреб потреба у забезпеченні продовольчої безпеки населення займає одну із ключових позицій, оскільки потреба у харчуванні є базовою для життєзабезпечення людини як живої істоти.

Сфера виробництва продуктів харчування в сучасних умовах є найбільш динамічним сектором економіки багатьох країн, що зазнає активних та різнобічних трансформацій. Зумовленість інтенсивного зростання цієї сфери як особливостями актуального інформаційного етапу розвитку суспільства, так і досить стійкими, однак суттєво диференційованими потребами споживачів, знаходить відображення у щораз активнішому впровадженні у виробництво продуктів харчування новітніх технологій та процесів, які у сукупності є основою для подальшого інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування.

Аналізу факторів і передумов розвитку сфери виробництва продуктів харчування в Україні присвячені праці А. Дейнеко, А. Заїнчковського, Д. Крисанова та ін. У той же час, дослідженням інноваційних процесів та факторів розвитку сфери виробництва продуктів харчування займаються також В. Зянько, П. Купчак, О. Пабат, І. Підкамінний, В. Ціпурида,

Л. Шевчук та ін. українські вчені. Водночас, невирішеними залишаються проблеми класифікації та аналізу механізмів впливу низки факторів на інноваційний розвиток сфери виробництва продуктів харчування.

З урахуванням вищевикладеного, актуальним завданням на сучасному етапі розвитку вітчизняної економічної науки є обґрунтування концепції факторів інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування.

На думку, І. Підкамінного та В. Ціпуринди, інноваційний розвиток – це шлях, який базується на поглибленні поєднання цілей підприємства, його підсистем, цілей кожної особистості, яка працює в колективі, вдосконаленні її діяльності, вдосконаленні бізнес-процесів для досягнення загальних стратегічних цілей. Тому його система управління повинна передбачати інтеграцію цілей, ресурсів, персоналу та його знань і умотивованості, дій, безперервний розвиток творчого потенціалу працівників, колективну співпрацю, тощо [4].

Отже, об'єктивні зміни у суспільному поступі призвели до нової моделі розвитку економіки, для якої характерними є принципово нові риси та пріоритети, що характеризується перенесенням акценту на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, що стосується як мікро-, так і макроекономічних процесів розвитку [5, с. 29].

Окремої уваги в цьому контексті потребує розробка концепції факторів інноваційного розвитку досліджуваної сфери національної економіки.

Насамперед, варто розглянути питання класифікації факторів інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування. Загалом, такі фактори можна поділити на галузеві і територіальні. Галузеві фактори стосуються особливостей функціонування конкретних галузей економіки, які задіяні у процесі виробництва продуктів харчування і визначають, насамперед, їх ефективність. Територіальні фактори дуже диференційовані і мають у собі як власне територіальну, так і соціальну складову. Віднесення соціальних факторів до групи територіальних пов'язане, на наш погляд, із суттєвою територіальною диференціацією

розвитку суспільних систем і, відповідно, залежністю розвитку сфери виробництва продуктів харчування від системи розселення населення, його щільності та інших характеристик.

Однак провідну роль у забезпеченні інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування, на наш погляд, відіграють саме галузеві фактори – макроекономічні, структурні, правові, управлінські, працересурсні, технологічні.

Макроекономічні фактори визначають місце і роль сфери виробництва продуктів харчування у національній економіці, а також відповідні взаємодії на наднаціональному рівні. Важливим показником впливу макроекономічних факторів на інноваційний розвиток сфери виробництва продуктів харчування може бути частка цієї сфери у ВВП держави. Водночас, такий показник може бути модифікованим з урахуванням кількості населення і таким чином дозволить оцінити рівень розвитку національної харчової промисловості у контексті забезпечення продовольчої безпеки. Однак, беручи до уваги особливості інноваційного розвитку, макроекономічні фактори впливають, насамперед, на інтенсивність та ефективність залучення нових технологій у виробничі процеси, зокрема, через процеси міжнародного трансферу інновацій (технологій). Очевидно, що в сучасних умовах жодна держава окремо не здатна як повністю забезпечити продовольчу безпеку свого населення, так і організувати повноцінний цикл інноваційного розвитку – починаючи від розробки і до впровадження та реалізації інновацій. З урахуванням цього, необхідним є налагодження міжнародних (міждержавних) зв'язків у цій сфері.

У той час як макроекономічні показники можуть бути використані скоріше для порівняння особливостей розвитку сфери виробництва продуктів харчування у різних державах, то певні внутрішні диспропорції, що мають вплив на інноваційний розвиток досліджуваної сфери, в такому випадку не можуть бути оцінені. Водночас, сфера виробництва продуктів харчування є також достатньо внутрішньо структурованою і оцінка інноваційного розвитку її окремих галузей (підгалузей) та їхнього вкладу у формування загальнодержавної системи забезпечення продовольчої безпеки, потребує детальнішого розгляду в окремому дослідженні.

Правові фактори інноваційного розвитку сфери

виробництва продуктів харчування пов'язані із впливом як національних, так і міжнародних правових норм, що регламентують розвиток відповідної сфери економіки.

Управлінські фактори визначають особливості організації сфери виробництва продуктів харчування на різних адміністративних рівнях – державному, регіональному та місцевому. До управління досліджуваною сферою в Україні залучені як центральні органи виконавчої влади, так і низка галузевих органів та установ, що забезпечують функціонування агропромислового комплексу держави. На регіональному та місцевому рівні певну роль у інноваційному розвитку сфери продуктів харчування відіграють також органи місцевого самоврядування. Основними завданнями органів управління на зовнішньому стосовно підприємства рівні є стандартизація та сертифікація, контроль, формування фіскальної та фінансово-економічної політики. Очевидно, до групи управлінських факторів можна віднести також специфіку менеджменту конкретного підприємства сфери виробництва продуктів харчування.

У процесі впровадження інновації у виробництво неодмінно виникає проблема залучення кваліфікованих кадрів або перепідготовки наявних. З урахуванням цього, працересурсні фактори чинять суттєвий вплив на перспективи інноваційного розвитку як окремих галузей, так і національної економіки загалом. Власне ефективність впливу працересурсних факторів на інноваційний розвиток сфери виробництва продуктів харчування залежить від особливостей застосування низки інноваційних технологій – тренінгу, коучингу, консалтингу, інжинірингу та ін. Більшість названих інноваційних технологій передбачають роботу із персоналом, його навчання, перепідготовку, вдосконалення навиків та вмінь, покращення адаптивних здібностей тощо.

Певним чином пов'язаними із працересурсними є технологічні фактори інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування. Оскільки велика частина інновацій у досліджуваній сфері має технологічний характер і, як ми уже зазначали, потребує залучення працівників відповідної кваліфікації, то сама наявність і доступність нових технологій для виробництва харчових продуктів змушує

вирішувати низку супутніх проблем, а отже, є одним із ключових факторів розвитку сфери виробництва продуктів харчування.

Особливістю впливу технологічних факторів є їх велика залежність від наявної матеріально-технічної бази. У деяких випадках переобладнання виробничих потужностей може вимагати більших затрат часу та коштів, ніж обладнання нових виробництв «з нуля». Водночас, впроваджуючи нові технології у виробництво, власник підприємства повинен усвідомлювати, що через певний період часу ці технології потребуватимуть оновлення. Зважаючи на це, інноваційна діяльність, особливо у такій динамічній сфері як виробництво продуктів харчування, повинна здійснюватися на основі стратегічного планування і чіткого визначення цілей розвитку як кожного підприємства зокрема, так і галузі загалом.

Варто зауважити, що описані групи факторів можна розглядати також і як передумови інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування. Однак у такому випадку деяких змін зазнає концептуальний підхід до їх розуміння. Тоді як фактори можуть зазнавати впливу як з боку об'єкта (відповідної сфери національної економіки), так і через інструменти державного регулювання, передумови трактуються як незалежні складові зовнішнього середовища, які не піддаються цілеспрямованому впливу в актуальному часовому періоді. Відповідно, слід констатувати, що особливості вияву факторів інноваційного розвитку на сучасному етапі формують передумови розвитку сфери виробництва продуктів харчування у майбутньому.

Загалом, система передумов та факторів інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування є досить складною і її детальний аналіз із використанням статистичних та соціологічних методів може бути завданням окремого наукового дослідження.

Однак уже на підставі здійсненого аналізу й теоретичних узагальнень можна зробити висновок, що роль факторів інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування на сучасному етапі полягає не лише у активізації процесу розробки і впровадження інновацій різного типу у діяльність підприємств сфери, але і в забезпеченні населення як держави, так і всіх її регіонів, достатнім, повноцінним і безпечним харчуванням. Власне, акцент на якості та

безпеки продуктів харчування повинен бути основоположним елементом концепції інноваційного розвитку сфери виробництва продуктів харчування і у нашій державі.

Бібліографія

1. Дейнеко А. В. **Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень: проблеми теорії і практики** / А. В. Дейнеко. – К. : Знання, 1999. – 331 с.
2. Крисанов Д. Ф. **Економіко-екологічні проблеми харчової промисловості України** / Д. Ф. Крисанов. – К. : ІЕ НАНУ, 2002. – 247 с.
3. Купчак П. М. **Інноваційний розвиток харчової промисловості як чинник галузевої і національної конкурентоспроможності** [Електронний ресурс] / П. М. Купчак // Економіка. Управління. Інновації. – 2009. – № 2. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_2/09kpmink.pdf
4. Підкамінний І. М. **Системні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємства** [Електронний ресурс] / І. М. Підкамінний, В. С. Ціпуринда // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&id=480>
5. Полянська А. С. **Формування інноваційного потенціалу регіону як необхідна умова його конкурентного розвитку** / А. С. Полянська, І. В. Миронова // Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 5. – С. 28-34.
6. Шевчук А. М. **Макро- та мікроекономічні аспекти управління техніко-технологічним оновленням** [Електронний ресурс] / А. М. Шевчук // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Серія: Економіка. – 2011. – № 4. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/ser_sgm/Vdruet/econ/2011_4/Shevc

Рецензент: д.е.н. професор Павлов В.І.